

MREŽA MLADIH HRVATSKE

ANALIZA NACIONALNE RAZVOJNE STRATEGIJE RH IZ PERSPEKTIVE MLADIH

Josipa Tukara Komljenović i Josip Miličević
Zagreb, 2022.

Impressum

Autorica i autor:

Josipa Tukara Komljenović
Josip Miličević

Urednik:

Josip Miličević

Izdavačica:

Mreža mladih Hrvatske
Selska cesta 112c, 10000 Zagreb

Godina izdanja:

2022.



Mreža mladih Hrvatske koristi organizacijsku podršku Fonda za aktivno građanstvo, u razdoblju od 01.09.2022. do 30.04.2024.

Izrada ove publikacije omogućena je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva kroz Razvoju suradnju u području centara znanja. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade.

Sadržaj:

1. UVOD.....	3
2. Nacionalna razvojna strategija	4
3. GDJE SU TU MLADI?.....	6
4. Uloga Mreže mladih Hrvatske	8
5. ZAKLJUČAK	10

1. UVOD

Javne politike su, prema Dyeu sve ono što neka vlast odluči napraviti ili pak što odluči da ne želi napraviti. Teorija javnih politika nije tako jasna i direktna kada pokušate istražiti što sve spada u javne politike, neke „klasične“ politike će svi uvijek uvrstiti: zdravstvena, obrazovna, porezna i tako dalje. No, neke od politika su relativno novijeg datuma i upitno je kako stručnjaci gledaju na njih, priznaju li im status javne politike ili ne. Jedna od takvih je politika prema mladima.

Nije to samo vidljivo u svijetu teoretičara javnih politika, vidljivo je to i kada pogledamo tko je u državama odgovoran za mlade. Ako se zadržimo samo na manjem uzorku država članica EU možemo ustvrditi da ne postoji ujednačeni obrazac, osim obrazac povezivanja mladih s drugim politikama i odgovornostima. U nekim državama mladi su dio ministarstva koje brine i za sport, druge države mlade imaju uz ministarstvo obrazovanja ili kulture. Neke države, a od parlamentarnih izbora 2020. i naknadnog preslagivanja Vlade to je i Hrvatska, mlade imaju u sklopu zasebnog vladinog ili državnog ureda. U Hrvatskoj je to Središnji državni ured za demografiju i mlade.

Svim tim tijelima, bila oni ministarstva ili državni ured zajedničko je da bi trebali voditi brigu ne samo o mladima i njihovu položaju već i o politikama za mlade. Trebali bi kreirati strategije i planove gdje žele doći u bližoj i daljoj budućnosti svojim odlukama, kakve uvjete i kakvo stanje žele stvoriti za mlade osobe. U privatnom, neprofitnom pa tako i državnom/javnom sektoru dugoročni planovi stavljaju se u strategije, kako bi svi koje zanima mogli znati što se od njih očekuje ili što oni sami mogu očekivati. Strateški dokumenti kada ih donose države ili ministarstva ne služe da bi bili popis lijepih želja već bi trebala garantirati smjer koji je odabran i kojem se stremi. Kvalitetno napisana strategija će pomoći na primjer novoj ministrici koja dođe preslagivanjem da zna što se od nje očekuje kao što će utjecati i na nekog budućeg državnog tajnika ili voditelja odjela da zna što u svom radu i mandatu treba ostvariti.

Strategije u području politika za mlade nisu rijetkost ni novost, barem ne u većini zemalja EU. Trenutno većina zemalja ima donesenu neku vrstu strateškog dokumenta posvećenog mladim osobama ili barem zakonom ima uređenu nužnost donošenja operativnih planova. Na žalost,

Hrvatska je ovdje još jednom negativna iznimka, naime u našoj državi strateški planovi za mlade su praktički neprekidno postojali od 2003. sve do konca 2017., no od tada do evo kraja 2022. godine, nema novog strateškog dokumenta. U situaciji kada ni mladi ni organizacije mladih/za mlade nemaju „svoj“ dokument kojem se mogu okrenuti, pogled se okreće prema većim dokumentima. Na europskoj razini to je EU Strategija za mlade¹, donesena krajem 2018. nastala je kombinacijom stavova mladih (i to više od 50 000 mladih koji su sudjelovali u ciklusu Strukturiranog dijaloga), stavova donositelja odluka u području mladih te europarlamentaraca. No, Europska unija nema mogućnost prisiliti svoje članice da su dužni poštivati ili implementirati EU strategiju za mlade.

Sa svim tim na umu jasno je zašto mladi i organizacije mladih trebaju imati velika očekivanja od Nacionalne razvojne strategije 2030 (u nastavku samo „Strategija“). Ključnog strateškog dokumenta koji bi trebao oslikati, ali i dati jasan smjer, prema boljim uvjetima za život svih građana iduće desetljeće. Strategije nisu uvijek najjasniji ni najlakši dokumenti za iščitavanje pa smo zato u Mreži odlučili olakšati svima onima koji ne žele prolaziti cijeli dokument kako bi na jednom mjestu izvukli sve relevantno za mlade.

2. Nacionalna razvojna strategija

Vlada Republike Hrvatske je još 2018. započela izradu Strategije, a događaji u međuvremenu poput potresa i pandemije samo su dodatno naglasili potrebu za jasnom perspektivom. No to nisu jedini relevantni faktori, već odavno započeti globalni procesi poput digitalizacije, svijesti o važnosti zaštite okoliša i tehnoloških promjena imaju velik utjecaj na kreiranje ovakvog dokumenta. U samom uvodu dokumenta ističe se i nekoliko razvojnih izazova poput: posljedice krize uzrokovane pandemijom, hvatanje priključka s ostatkom EU, ograničena dostupnost financiranja, ovisnost o uvozu, rizik od siromaštva za značajan udio građana te demografski izazovi u vidu starenja stanovništva. Također, Hrvatska svoju strategiju ne kreira ni iz čega,

¹ https://youth.europa.eu/strategy_hr

značajnu osnovu čine dokumenti EU, ponajprije šest prioriteta određenih od strane Europske Komisije kao i europski plan oporavka.

Vrijedno je zapamtiti da Strategija ne služi sama sebi, zacrtani ciljevi mogu i trebali bi biti osnova za povlačenje financijskih sredstava iz EU. Hrvatska je kao i dalje najrecentnija članica u poziciji da može više novaca primati nego uplaćivati, a s obzirom na to da se komparativno nalazi u lošijoj ekonomskoj poziciji u odnosu na većinu EU zemalja ima ogroman potencijal nadomjestiti razliku. Ne čudi stoga što su u dokumentu često korišteni podaci koji uspoređuju Hrvatsku s članicama EU kao ni značajan utjecaj europskih prioriteta na definiranje nacionalnih strateških ciljeva.

Kao odgovor na sve te i brojne druge izazove, Strategijom su definirana četiri razvojna smjera, a na grafici niže moguće je vidjeti i dodatnih 13 specifičnih ciljeva:

1. Održivo gospodarstvo i društvo
2. Jačanje otpornosti na krize
3. Zelena i digitalna tranzicija
4. Ravnomjerni regionalni razvoj



Ono što na prvu, i prije ulaska u sadržaj Strategije upada u oči svakako je činjenica da mladi nisu uopće spomenuti nijednom riječju među ciljevima. S druge strane, indikativno je to da nisu ni druge marginalizirane skupine ili skupine u nepovoljnijem položaju (osobe s invaliditetom, djeca, manjine). No ova analiza nije površna i ne zadržava se samo na letimičnom pregledu ciljeva već ulazi i u sadržaj svakog od ovih ciljeva kako bi odgovorili na pitanje..

3. GDJE SU TU MLADI?

Mladi se spominju pri definiranju trenutnih problema i izazova, tako se posebno ističe trend iseljavanja mladih kao i izazovi za mlade pri traženju posla. To je otprilike to što se tiče identificiranja problema i spominjanja mladih, zanimljivo je svakako primijetiti da se uopće ne spominju ni klimatske promjene kao problem, iako su mladima diljem svijeta pa tako i u Hrvatskoj upravo ti izazovi među najvažnijima². U nastavku možete naći pregled prisutnosti mladih u svakom od razvojnih smjerova

1) Održivo gospodarstvo i društvo

Poticanje mladih na bavljenje znanosti i tehnologijom, primarno kroz poticanje studija iz tog područja. Fokus na visoko obrazovane kreiranjem uvjeta za istraživače. Mladi se naravno spominju i u specifičnom cilju vezanom uz obrazovane i zaposlene ljude iako većinom u klasičnoj obrazovnoj sintagmi „djeca i mladi“. Takav širok pristup i zahvat pokazuje da se ne prepoznaju potrebe djece kao ni potrebe mladih iako vrijedi izdvojiti da je u popisu potrebnih reformskih procesa naglašena potreba za ostvarivanjem prava na obrazovanje pod jednakim uvjetima te inkluzivnosti. Općenito je dio oko obrazovanja u odnosu na ostatak Strategije najviše orijentiran na mlade osobe (i djecu), a Strategija spominje brojne probleme na koje su već istraživanja³ ukazala poput potrebe za modernizacijom osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava, ali i infrastrukture kao i poticanje kritičkog mišljenja, analitičkog rasuđivanja i drugih alata koji su nerijetko zanemareni.

² <https://dijete.hr/hr/forum-mladih-16-raspravljao-o-utjecaju-klimatskih-promjena-na-djecja-prava/>

³ <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/792/>

Iako je u dijelu visokog obrazovanja istaknuta potreba za „razvojem studentskog standarda“ nigdje u Strategiji nije jasno izraženo ni na što se misli ni kako bi se to postiglo kao ni što je potrebno mijenjati. Studenti su u Strategiji većinom gledani samo kroz prizmu budućih radnika pa se ističe potreba za boljom povezanošću tržišta rada i visokog obrazovanja ili poticanje na razvoj vještina kroz praktični rad i stručnu praksu. Ostaje nejasno kako će te mjere odgovoriti na jasno vokalizirane potrebe⁴ studenata za kreiranjem uvjeta za studiranje, primarno kroz osiguravanje dovoljnog broja ležaja u studentskim domovima te stipendija za studente slabijeg socio-ekonomskog stanja.

Mladi su donekle prepoznati i kao skupina koja ima nepovoljan položaj na tržištu rada, a posebno je naglašena uloga Aktivne politike zapošljavanja. Nepoželjan scenarij je onaj u kojem mladi završavaju u tzv. NEET statusu (nisu u odgojnom sustavu, ne obrazuju se dodatno ni ti rade) jer iskustva⁵ i statistike iz Hrvatske i svijeta pokazuju da je te mlade puno teže vratiti na klasično tržište rada. U ovom dijelu vidljive su i jedne od rijetkih ciljanih mjera usmjerenih na mlade poput individualiziranog pristupa aktivnim politikama zapošljavanja te posebno poticanje mladih na profesionalno usmjeravanje, prekvalifikaciju ili osposobljavanje. Time završava i spominjanje mladih u prvom razvojnom smjeru s obzirom da se ne spominju kod tema pravosuđa, javne uprave ili globalne prepoznatljivosti Hrvatske.

2) Jačanje otpornosti na krize

Drugi razvojni smjer u sekciji oko promicanja zdravlja posebno ističe mlade osobe kao one na koje će se usmjeriti aktivnosti promicanja zdravog života kao i poticati usvajanje znanja o pravilnoj prehrani, očuvanju i unaprjeđenju mentalnog zdravlja te općenito očuvanja spolnog i reproduktivnog zdravlja. Mladi su prepoznati i u jednom dijelu prioriteta na području socijalne politike, kao jedna od posebno osjetljivih skupina kojim je potrebno osigurati dostupnost kvalitetne sveobuhvatne socijalne skrbi.

U dijelu Strategije koji se bavi demografijom na mlade se gleda iz dvije različite perspektive. Jedno je općenito isticanje potrebe za stvaranjem uvjeta koji će utjecati na ostanak mladih, a drugi je

⁴ <https://radnickaprava.org/tekstovi/clanci/studentski-standard-izbaceni-iz-doma-otjerani-s-posla>

⁵ <https://gzm.hr/2022/04/11/zasto-je-neet-status-vazan/>

stvaranje poticajnih uvjeta za mlade obitelji. Eksplicitno se spominje i stambeno zbrinjavanje mladih obitelji, ali važno je tu istaknuti da sociološka istraživanja⁶ pokazuju da je prosječna dob stupanja u brak blizu ili već preko granice kada se u Hrvatskoj nekog smatra mladom osobom (do 30. godine života). Upravo zato je ovdje bitno istaknuti propust neadresiranja potrebe za stambenim zbrinjavanjem i mladih općenito kao i mladih obitelji. Takva stambena politika bi se dobro nadopunjavala s istaknutim prioritetom ekonomskog osamostaljivanja mladih.

3) Zelena i digitalna tranzicija

Treći razvojni smjer, onaj koji je jedan od najvećih prioriteta za mlade u Hrvatskoj i svijetu ne spominje previše mlade ni ti ih prepoznaje kao relevantnu društvenu skupinu. Točnije, specifično se mladi spominju kao ciljne skupine koje će se poticati na bavljenje avakulturom (specifični cilj samodostatnosti u hrani) te na usmjeravanje mladih u informacijsko-komunikacijske tehnologije (specifični cilj digitalne tranzicije društva i gospodarstva). Dakle mlade se primarno ovdje gleda kao alat za specifične poslove kojima će doprinijeti ostvarenju ciljeva.

4) Ravnomjeren regionalni razvoj

Četvrti razvojni smjer, osim još jednom ponovljenog spominjanja mladih u kontekstu zaustavljanja njihova iseljavanja te važnosti zbrinjavanja mladih obitelji nema nikakvu drugu perspektivu mladih istaknutu.

4. Uloga Mreže mladih Hrvatske

Skromno pojavljivanje mladih u ovako bitnom dokumentu ne dolazi kao iznenađenje ako se zna da Središnji državni ured za demografiju i mlade nije organizirao nikakav oblik konzultacija sa sektorom mladih. Ni Mreža mladih Hrvatske, kao nacionalno vijeće mladih, međunarodno prepoznato kao najreprezentativniji glas organizacija mladih u Hrvatskoj, nije bila pozvana dati svoje stručno mišljenje što je potrebno mladima. Upravo je i to jedan od razloga za ovu analizu, jer bez obzira na to koliko vlast otvori prostor, uloga je Mreža da prati i reagira na javne politike

⁶ <https://hrcak.srce.hr/file/348010>

ili nepostojanje istih, u području mladih. S tim ciljem Mreža je odlučila tijekom 2023.godine formirati i razviti neformalnu stručnu skupinu koja će pratiti provedbu strateških dokumenata u području mladih.

Uloga je civilnog društva, pa tako i Mreže mladih, da između ostalog djeluje i kao “watchdog” za javne politike. Neformalno tijelo, koje će okupiti stručnjake iz redova udruga mladih i za mlade kao i istraživače i druge zainteresirane aktere, poslužit će kao vanjski mehanizam procjene kvalitete. Ne postoji nikakva garancija da će Središnji državni ured za demografiju i mlade ili bilo koja druga institucija to tijelo automatski prihvatiti, ali s obzirom na stručnost dionika očekujemo da će imati značaj te utjecaj na javnost i institucije. Mreža kroz svoje brojno i raznoliko članstvo ima jedinstvenu mogućnost prikupljanja mišljenja i perspektiva mladih te organizacija mladih iz različitih dijelova Hrvatske. Takav način rada omogućiti će razvoj kvalitetnih preporuka za unaprjeđenje postojećeg stanja, ali i otvoriti prostor za nužno potrebnu razmjenu ideja i mišljenja.

Iako je Nacionalna strategija već donesena, to ne znači da je ona obuhvatila sve bitno i potrebno kako mladima tako i općenito hrvatskom društvu. Značajan utjecaj na sektor mladih imati će Nacionalni program za mlade, ključni strateški dokument u području mladih. Mrežina uloga između ostalog je i da prati provedbu tog dokumenta te koliko ispunjava prepoznate ciljeve iz Nacionalne razvojne strategije.

Jedan od važnijih preduvjeta za bolji položaj mladih u društvu pa tako i u strateškim dokumentima, jest osnaživanjem mladih za aktivno djelovanje. To je nešto što Mreža i neke njene članice već godinama provode, jačajući kapacitete mladih za demokratsko djelovanje u svojoj sredini i osvještavajući ih o njihovom potencijalu kao aktivnim i uključenim građanima. To u zadnje vrijeme najviše potičemo kroz rad s vijećima učenika i savjetima mladih, ali jednako važno rad s osobama zaposlenima u školi ili lokalnoj samoupravi te koji u sklopu svog posla vode ili surađuju s vijećima učenika i/li savjetima mladih. Samo informirani i osnaženi mladi mogu zahtijevati i tražiti promjene, a vjerujemo da uz našu podršku njihov glas donositelji odluka ubuduće neće moći ignorirati.

5. ZAKLJUČAK

Kakav je onda položaj mladih u Nacionalnoj razvojnoj strategiji? U Mreži mladih Hrvatske smatramo nepovoljan. Ne želeći umanjiti spominjanje mladih smatramo da je to premalo, pogotovo u kontekstu nepostojanja ni nacionalne strategije za mlade. Ova Strategija samo je potvrdila da se mladi gotovo redovito spominju isključivo kao korisnici nekih od uobičajenih politika (obrazovne, socijalne). I dalje nedostaje pogled na mlade kao zasebnu društvenu skupinu kao i nuđenje rješenja prilagođenih mladima. Mladi se u ovoj Strategiji ne spominju kao jedan od horizontalnih prioriteta, a najdetaljnije su spomenuti u onim područjima gdje već i sada postoje započete stvari – kurikularna/obrazovna reforma te aktivne politike zapošljavanja. Takav pristup pokazuje manjak vizije i hrabrosti, a to je posebno zabrinjavajuće kada se radi o dokumentu koji dugoročno uređuje smjer javnih politika u Hrvatskoj. Mlade osobe čitajući ovaj dokument mogu vidjeti smjer u kojem država želi poboljšati njihov obrazovni sustav i položaj na tržištu rada, ali gotovo u potpunosti zanemaruje sve druge aspekte socijalnog bića koje čine mladu osobu. Od izostanka kulturnog i/li sportskog pogleda do adresiranja specifičnih tema koje su ili mogu biti ključne za mlade poput rada s mladima (eng. Youth work) ili volontiranja.

Ovakva Strategija samo je dodatno naglasila potrebu za postojanjem specifične Nacionalne strategije za mlade, nekog krovnog dokumenta koji će donositeljima odluka, mladima, udrugama mladih i za mlade, napokon dati odgovor na pitanje – gdje idu politike za mlade u Hrvatskoj?! Mreža mladih Hrvatske kao centar znanja u području mladih s ovom analizom želi dati svoj doprinos prioritizaciji mladih te potrebi strateškog bavljenja nasuprot povremenog stihijskog gašenja požara. Vjerujemo da samo usmjereno djelovanje može staviti politike za mlade u isti rang s drugim javnim politikama, a mladi u Hrvatskoj su vrijedni toga.